

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku S. D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 22 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) nie obciąża ubezpieczonego kosztami postępowania
kasacyjnego organu rentowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 22 listopada 2017 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 30 kwietnia 2015 r., zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 19 października 2011 r., którą organ rentowy odmówił przyznania ubezpieczonemu S. D. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Ubezpieczony S. D. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 listopada 2017 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 48 § 1

pkt 5 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 4 k.p.c. oraz art. 49 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 4 k.p.c., a także naruszenie prawa materialnego, to jest art. 57 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa emerytalno-rentowa).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, nieważność postępowania oraz na potrzebę wykładni art. 57 pkt 3 (zapewne skarżącemu chodziło o ust. 1 pkt 3) ustawy emerytalno-rentowej.

Zdaniem skarżącego, istotne zagadnienie prawne dotyczy stosowania art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. i art. 49 k.p.c. w sytuacji, gdy w tej samej sprawie Sąd drugiej instancji w określonym składzie uchyla wyrok Sądu pierwszej instancji, a następnie po ponownym rozpoznaniu sprawy przez ten Sąd orzeka w składzie, w którym ten sam sędzia co poprzednio jest sprawozdawcą. W konsekwencji tego dochodzi do sytuacji, w której ten sam sędzia rozpatruje nie tylko treść orzeczenia wydanego przez Sąd pierwszej instancji, ale również sposób, w jaki został przez ten Sąd uwzględniony nakreślony przez tego sędziego pogląd prawny na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, a następnie wymieniony sędzia kształtuje uzupełniające postępowanie dowodowe w sposób odpowiadający wcześniej wyrażonemu pogładowi prawnemu, co rodzi wątpliwości uzasadniające złożenie wniosku o wyłączenie tego sędziego.

Skarżący zauważył ponadto, że naruszenie wyżej wymienionych przepisów prowadzi do nieważności postępowania, która również uzasadnia przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

Co do potrzeby wykładni art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno - rentowej skarżący podniósł z kolei, że powołany przepis zasadniczo dotyczy osób, które przed podjęciem zatrudnienia nie były jeszcze niezdolne do pracy. Ustawodawca nie określił jednak, w jaki sposób spełnienie warunku przewidzianego w tym przepisie odnieść do osoby, która była częściowo niezdolna do pracy na stałe przed podjęciem zatrudnienia. Dokonywana przez Sądy rozstrzygające takie sprawy wykładnia nie jest natomiast jednolita. Można bowiem wyodrębnić trzy kierunki tej wykładni. Pierwszy z nich polega na uznaniu warunku za spełniony w sytuacji, gdy po podjęciu zatrudnienia nastąpi zmiana stanu zdrowia uzasadniająca ustalenie

całkowitej niezdolności do pracy. Drugi, gdy po podjęciu zatrudnienia stan zdrowia pogorszy się, ale nie uzasadnia ustalenia całkowitej niezdolności do pracy. Trzeci, gdy po podjęciu zatrudnienia stan zdrowia pogorszy się i choć nie uzasadnia ustalenia całkowitej niezdolności do pracy, to jednak pogorszenie stanu zdrowia jest na tyle istotne, że uniemożliwia wykonywanie pracy w dotychczasowym zakresie ograniczonym częściową niezdolnością do pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Oceniając wniosek skarżącego o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy zauważa, że rodzącą najdalej idące konsekwencje procesowe jest powołana przez skarżącego jako przesłanka przedsądu nieważność postępowania. Skarżący nie twierdzi jednak stanowczo, że do nieważności

postępowania faktycznie doszło, gdyż ewentualność jej wystąpienia w postaci określonej treścią art. 379 pkt 4 k.p.c. wiąże z naruszeniem art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. i art. 49 k.p.c. Na tle regulacji tych przepisów konstruuje zaś wyżej opisane istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia uzależnia nieważność postępowania.

Sąd Najwyższy podkreśla w związku z tym, że w myśl art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator. Pierwsza z opisanych w tym przepisie sytuacji (tylko ona może być zresztą rozważana w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy) nawiązuje jednak przede wszystkim do regulacji art. 386 § 5 k.p.c., który przewiduje, że w wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Przepis ten dotyczy więc wyłączenia od rozpoznania sprawy sędziów, którzy orzekali już w sprawie w sądzie pierwszej instancji i nie mogą orzekać ponownie w tej samej sprawie w razie uchylenia wyroku przez sąd drugiej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Omawiana regulacja nie obejmuje natomiast sytuacji – która wystąpiła w niniejszej sprawie – uczestniczenia w rozpoznaniu tej samej sprawy sędziów sądu drugiej instancji, którzy wcześniej orzekali w niej w postępowaniu apelacyjnym zakończonym uchyleniem wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania. Sędzia sądu drugiej instancji – poza szczególną sytuacją uregulowaną w art. 413 k.p.c. – jest bowiem wyłączony od rozpoznawania sprawy jedynie wówczas, gdyż wydane z jego udziałem orzeczenie zostało uchylone a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu przez Sąd Najwyższy (art. 398¹⁵ § 2 k.p.c.). Wówczas też stosuje się do niego art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. Przedstawione wyżej stanowisko ma w judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony charakter (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 stycznia 2005 r., I PK 166, OSNP 2005 nr 15, poz. 228; z dnia 6 lutego 2008 r., II PK 175/07, OSNP 2009 nr 13-14, poz. 169; z dnia 28 marca 2012 r., V CSK 157/11, LEX nr 1254741; z dnia 11 kwietnia 2013 r., I PK 259/12, OSNP 2014 nr 2,

poz. 22). W orzecznictwie tym zwraca się uwagę, że interpretacji art. 385 § 5 k.p.c. należy dokonywać, biorąc pod uwagę kontekst systemowy uwzględniający ułożenie tego przepisu w art. 386 k.p.c. oraz treść pozostałych regulacji tam zawartych. Art. 386 § 5 k.p.c. ma związek z treścią art. 386 § 2 i 4 k.p.c., w których przewidziano uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania przez sąd drugiej instancji. Niezależnie od tego przepis dotyczący wyłączenia sędziego od ponownego rozpoznania sprawy ma związek z zagwarantowaniem zasady niezawisłości sędziowskiej, której konsekwencją jest konieczność wyłączenia od dalszego rozpoznania sprawy sędziego, który wyraził odmienne od sądu drugiej instancji oceny dotyczące okoliczności faktycznych i prawnych występujących w tej sprawie. Ten argument nie jest jednak aktualny wówczas, gdy dochodzi do rozpoznania tej samej sprawy przez sąd drugiej instancji, ponieważ sąd ten, z mocy art. 386 § 6 k.p.c., jest związany własną oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w wyroku uchylającym poprzednie orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazującym sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Podsumowując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy jest więc zdania, że nie ma racji skarżący, sugerując, że w sytuacji, w której po uprzednim uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania przez sąd drugiej instancji, w którego składzie jako sędzia sprawozdawca zasiadał ten sam sędzia Sądu Apelacyjnego, który był także sędzią sprawozdawcą w składzie sądu drugiej instancji rozpoznającym apelację od wyroku sądu pierwszej instancji wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy, zachodziła przesłanka wyłączenia tego sędziego z mocy ustawy na podstawie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.

Wymaga natomiast podkreślenia, że zgodnie z art. 379 pkt 4 k.p.c., nieważność postępowania zachodzi, jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy. Użycie w tym przepisie sformułowania „wyłączony z mocy ustawy” jednoznacznie wskazuje, że nie chodzi o kwestię związaną z wyłączeniem sędziego od rozpoznania sprawy na wniosek strony lub żądanie sędziego w związku z wystąpieniem okoliczności, o których mowa w art. 49 k.p.c. Podobna

sytuacja zachodzi w przypadku wznowienia postępowania na podstawie art. 401 pkt 1 k.p.c., w myśl którego można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia. Na tej podstawie nie można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli w składzie sądu orzekał sędzia, który mógł być wyłączony na własne żądanie lub na wniosek strony - art. 49 k.p.c., ale nie był wyłączony z mocy samej ustawy - art. 48 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2007 r., I PZ 9/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 257). W judykaturze, w zakresie tej instytucji (wyłączenia sędziego na wniosek), wyrażono też pogląd, że jedynie rozpoznanie sprawy z naruszeniem art. 50 § 3 k.p.c. przez sędziego, co do którego następnie zapadło orzeczenie o jego wyłączeniu lub wniosek o wyłączenie oparty na art. 49 k.p.c. nie został w ogóle rozpoznany, należy uznać za rozpoznanie sprawy przez sędziego wyłączonego z mocy ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 271 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 stycznia 2003 r., I Ca 1186/03, OSA 2004 nr 12, poz. 47). Taka sytuacja w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy jednak nie wystąpiła, gdyż zgłoszony przez skarżącego wniosek o wyłączenie sędziego na podstawie art. 49 k.p.c. został prawomocnie oddalony. Oznacza to, że oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącego o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na nieważność postępowania nie zasługuje na uwzględnienie.

W sprawie, z przyczyn wyżej podanych nie występuje również istotne zagadnienie prawne. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest bowiem uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Jako trzecią przesłankę przedsądu skarżący powołał potrzebę dokonania wykładni art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno - rentowej w kontekście spełnienia warunku określonego w tym przepisie przez osobę częściowo niezdolną do pracy na stałe jeszcze przed podjęciem zatrudnienia. Aby potrzeba dokonania przez Sąd Najwyższy wykładni określonego przepisu faktycznie zachodziła, skarżący powinien jednak nie tylko podać, które przepisy wymagają wykładni, ale również wskazać, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03; z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłoby odmiennie wykładany. Wypada również dodać, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), podobnie jak nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, omawiana obecnie część wniosku skarżącego nie spełnia wyżej określonych kryteriów przede wszystkim z tej przyczyny, że wykładnia art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno-rentowej w kontekście sygnalizowanym przez skarżącego była już przedmiotem rozstrzygnięcia w dotychczasowym orzecznictwie i ma obecnie utrwalony charakter. Sąd Najwyższy wielokrotnie w swoim orzecznictwie wyrażał pogląd, zgodnie z którym pogorszenie istniejącej przed podjęciem zatrudnienia niezdolności do pracy w ramach danego jej stopnia uzasadnia prawo do renty, gdy po pierwsze powstało w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach oraz po drugie,

gdy spowodowało autonomiczną utratę zdolności do wykonywania pracy w dotychczasowym zakresie (por. uchwałę z dnia 12 czerwca 1984 r., III UZP 24/84, OSNCP 1985 nr 1, poz. 6 oraz wyroki: z dnia 17 stycznia 2002 r., II UKN 709/00, OSNP 2003 nr 20, poz. 497; z dnia 19 lutego 2002 r., II UKN 115/01, OSNP 2003 nr 24, poz. 598; z dnia 6 sierpnia 2014 r., II UK 513/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 10; z dnia 24 czerwca 2015 r., I UK 357/14, LEX nr 1771400; z dnia 1 marca 2016 r., I UK 60/15, LEX nr 2021927; z dnia 1 grudnia 2016 r., I UK 424/15, LEX nr 2194884). Co jednak wymaga szczególnego podkreślenia, nawet pobieżna lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd drugiej instancji również w pełni respektował taki właśnie kierunek wykładni, uwzględniając go w ramach oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, który ma wiążący charakter w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpatrzeniu Sąd Najwyższy musiałby uwzględnić go przy rozpoznawaniu podniesionego w skardze zarzutu naruszenia prawa materialnego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżący nie wykazał przesłanek uzasadniających przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dlatego też, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 102 k.p.c., orzekł jak w sentencji swego postępowania.